

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน
ของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
Factors Related to Attitude towards Food Security Creating
at the Household Level of Farmers in Kham District, Xiengkoung Province
Lao People's Democratic Republic

Khantavanh Phlasaboud พุฒิสรรค์ เครือคำ* สายสกุล ฟองมูล และปิยะ พลະປ້ญญา
Khantavanh Phlasaboud, Phutthisun Kruekum*, Saisakul Fongmul and Piya Palapanya

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

Division of Resources Development and Agricultural Extension, Faculty of Agricultural Production

Maejo University, Chiang Mai, Thailand 50290

*Corresponding author: rungsun14@hotmail.com

Received: September 25, 2020

Revised: October 29, 2021

Accepted: April 25, 2022

Abstract

This study aimed to explore attitude towards creating food security at the household level and factors related to the attitude. The sample group consisted of 279 farmers in Kham district, Xiengkoung province, LAO P.D.R. A set of questionnaires was used for data collection and analyzed by using descriptive statistics and multiple regression. Results of the study revealed that, as a whole, the respondents had a high level of attitude towards food security creating at the household level ($\bar{x}=4.18$). Based on its details, food utilization had a highest level of an agreement. This was followed by food availability, access to food, and food stability, respectively. There were six variables having statistically significant relationships at 0.05 with the attitude. However, five variables had positive relationships: incomes earned from the agricultural sector; incomes earned from non-agricultural sector; frequency of the participation in food security perception; and knowledge about food security creating. Only household expenses had a negative relationship with the attitude.

Keywords: farmer attitude, food security, household level

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 279 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร และด้านความมีเสถียรภาพของอาหารตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีจำนวน 6 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร จำนวนการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร จำนวนการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร และความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน

คำสำคัญ: ทัศนคติของเกษตรกร ความมั่นคงทางอาหาร ระดับครัวเรือน

คำนำ

ปัจจุบันความมั่นคงด้านอาหารเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจทั้งในระดับประชาคมโลก ระดับประเทศ ระดับชุมชน และระดับครัวเรือน เนื่องจากอาหารเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ความมั่นคงทางอาหารจึงได้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่หลายประเทศกำลังเผชิญ และสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทายดังกล่าว เพื่อความอยู่รอดของประชากรในประเทศและประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งนับเป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเกิดวิกฤตด้านพลังงาน ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม และการให้ความสำคัญของการผลิตพืชอาหารลดลง เน้นการผลิตพืชพลังงานมากขึ้น ตลอดจนการลดลงของพื้นที่ทำการเกษตรจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ราคาพืชอาหารปรับตัวสูงขึ้นส่งผลให้ประชากรที่ยากจนไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้ ในปัจจุบันสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการของโลกอยู่ในสถานะลัมเหลว เนื่องจากจำนวนคนขาดสารอาหารของโลกเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวนคนขาดสารอาหาร 821 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 9 ของประชากรโลก โดยมีสาเหตุมาจากความแปรปรวน และความรุนแรงของสภาพภูมิอากาศ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2018)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย และมีชายแดนติดกับหลายประเทศ อาทิ ด้านเหนือติดกับประเทศจีน ด้านตะวันตกเฉียงเหนือติดกับ

ประเทศเมียนมา ด้านตะวันตกติดกับประเทศไทย ด้านใต้ติดกับประเทศกัมพูชา และด้านตะวันออกติดกับประเทศเวียดนาม โดยมีการแบ่งเขตเศรษฐกิจของประเทศออกเป็นสามภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งแต่ละภูมิภาคได้ให้ความสำคัญแก่ภาคการเกษตร ในฐานะเป็นแหล่งรายได้หลักของประชาชนและของประเทศ (Buathong, 2016) โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 28.1 ล้านไร่ มีผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) เป็นพืชและปศุสัตว์ และส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 20 เป็นผลผลิตที่ได้จากภาคการประมงและป่าไม้ ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ยางพารา และกาแฟ (Department of International Trade Promotion, 2017)

ในการทำการเกษตรภาคเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะในเขตเมืองคำ แขวงเชียงขวาง ประชาชนส่วนมากได้ยึดการทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ซึ่งเมืองคำถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูง หรือรายล้อมไปด้วยภูเขาถึงเกือบสองในสามของพื้นที่ทั้งหมด อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนมากยังขาดความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีรายได้ต่ำ การยังชีพขึ้นอยู่กับธรรมชาติ หรือที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ในเขตชนบทห่างไกลจากเขตชุมชนเมือง ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการเข้าถึงแหล่งอาหาร ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากถนนหรือการคมนาคมมีความยากลำบาก เครือข่ายด้านการติดต่อสื่อสารยังกระจายไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดการติดต่อกับสังคมภายนอก และการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ยังล่าช้า (Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham, 2019) เพื่อให้การสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม สิ่งที่สำคัญ คือ การศึกษาระดับทัศนคติหรือความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร และการศึกษาหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความ

มั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ซึ่งถือเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การศึกษาการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร และการวางแผนเพื่อพัฒนาการผลิต และการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประชาชนในภาคการเกษตร ในพื้นที่เมืองคำและพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศในอนาคตต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนของเกษตรกรในพื้นที่เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งสุ่มตัวอย่างแบบ 2 ขั้นตอน (Two-stages sampling) (Suwatthi, 1998) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการสุ่มหมู่บ้านจากทั้งหมด 4 กลุ่มบ้านที่อยู่ในพื้นที่โครงการเกษตรโคชนาการ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกำหนดให้มีการสุ่มหมู่บ้านในแต่ละกลุ่มบ้านจำนวน 3 หมู่บ้าน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก ได้หมู่บ้านตัวอย่างจำนวน 12 หมู่บ้าน ดังนี้ 1) บ้านและดอ 2) บ้านชายนาดู 3) บ้านหิน 4) บ้านเชียงแก้ว 5) บ้านนาทองไค้เวียง 6) บ้านม่วงไซ 7) บ้านท่า 8) บ้านนาไซ 9) บ้านบวมเพียง 10) บ้านสบเป็น 11) บ้านสบนา และ 12) บ้านสันแก้ว โดยแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนเกษตรกรรวมทั้งหมด 925 คน จากนั้นคำนวณจากสูตร Yamane

(1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้มีความคาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 279 คน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสุ่มเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านตัวอย่าง โดยทำการเทียบสัดส่วนของจำนวนเกษตรกรทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านตัวอย่างกับขนาดตัวอย่างทั้งหมดที่ได้จากการคำนวณ เพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแต่ละหมู่บ้าน เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแต่ละหมู่บ้านแล้วจึงทำการสุ่มเกษตรกร โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการใช้ตารางเลขสุ่มตามรายชื่อเกษตรกรแต่ละหมู่บ้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 279 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีจำนวน 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร และตอนที่ 2 ทักษะคิดของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน มีองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีอาหารเพียงพอ 2) ด้านการเข้าถึงอาหาร 3) ด้านการใช้ประโยชน์ของอาหาร และ 4) ด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเกษตรกร จึงทำการกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และทักษะคิดของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิเคราะห์ทักษะคิดของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือน กำหนดให้เกษตรกรระบุคะแนนความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 = เห็นด้วย

3 = ไม่แน่ใจ 2 = ไม่เห็นด้วย และ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยและแบ่งช่วงสำหรับการพิจารณาระดับการทัศนคติของเกษตรกร ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับทัศนคติ (ความคิดเห็น)
4.51 – 5.00	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.51 – 4.50	เห็นด้วย
2.51 – 3.50	ไม่แน่ใจ
1.51 – 2.50	ไม่เห็นด้วย
1.00 – 1.50	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนใช้สถิติการวิเคราะห์พหุคูณ (Multiple regression analysis) ซึ่งใช้โปรแกรมสถิติเพื่อสังคมศาสตร์ช่วยในการวิเคราะห์ ทั้งนี้การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปกับตัวแปรตาม 1 ตัว ว่าตัวแปรอิสระตัวใดมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 18 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ชาติพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร รายได้จากภาคการเกษตร รายได้เสริมนอกภาคการเกษตร รายจ่ายในครัวเรือน ภาระหนี้สิน การมีตำแหน่งทางสังคม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร และความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละคู่ โดยใช้วิธีการ

วิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation) (Saipattana and Piyapimonsit, 2004) พบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีค่าความสัมพันธ์ (r) สูงกว่า 0.80 ที่จะทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเองสูง (Multicollinearity) และส่งผลให้เกิดการละเมิดเงื่อนไขของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Prasitratsin, 2003)

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 42.93 ปี มีสถานภาพสมรส สำเร็จ การศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ลาวลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.66 ไร่ มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 302,525.46 บาทต่อปี มีรายได้เสริมนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 11,059.13 บาทต่อปี มีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย

25,802.92 บาทต่อปี มีภาระหนี้สิ้นเฉลี่ย 2,179.82 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนเฉลี่ย 4 กลุ่ม ส่วนใหญ่ไม่ได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร มีการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารเฉลี่ย 1.32 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 19.22 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง

ทัศนคติที่มีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุด คือ ด้านการใช้ประโยชน์จากอาหาร รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีอาหารเพียงพอ ด้านการเข้าถึงอาหาร และด้านความมีเสถียรภาพของอาหาร ตามลำดับ (Table1)

Table 1 Attitude towards food security creating at the household level of farmer in Kham district, Xiengkoung province, Lao People's Democratic Republic

(n=279)

Attitude towards food security creating at the household level	$\bar{x}$	S.D.	Description
Food availability	4.20	0.704	Agree
Food access	4.18	0.699	Agree
Food utilization	4.26	0.804	Agree
Food stability	4.08	0.800	Agree
Total	4.18	0.671	Agree

4.51-5.00 = strongly agree, 3.51-4.50 = agree, 2.51-3.50 = neither agree nor disagree, 1.51-2.50 = disagree, 1.00-1.50 = strongly disagree

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 18 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 47.1 ($R^2=0.471$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 6 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รายได้นอกภาคการเกษตร และการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ได้แก่ รายจ่ายในครัวเรือน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Table 1) โดยตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งหมด 6 ตัวแปร สามารถอธิบายและวิจารณ์ผลการศึกษาดังนี้

1. รายได้ในภาคการเกษตร ถ้าเกษตรกรที่มีรายได้ในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นจะส่งผลทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีรายได้จากภาคการเกษตรถือเป็นแหล่งเงินทุนหลักของเกษตรกรในพื้นที่และเป็นหลักประกันสำคัญสำหรับโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานในการยกระดับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการมีอาหารที่มีคุณภาพสะอาดและปลอดภัยมาให้คนในครอบครัวได้บริโภคอย่างพอเพียง (Yaimuang, 2012) และยิ่งสอดคล้องกับ Vongsay *et al.* (2014) ที่ได้ศึกษาความหลากหลาย

ของทรัพยากรธรรมชาติ สู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเพี้ยลาด อำเภอสังทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยพบว่า นอกจากชาวชุมชนเพี้ยลาดจะทำการเพาะปลูกพืชผักเพื่อการบริโภคแล้ว ยังนำผลผลิตที่เป็นส่วนเกินจากการบริโภคมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ในอีกทางหนึ่ง

2. รายได้นอกภาคการเกษตร จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ถ้าเกษตรกรมีรายได้นอกภาคการเกษตรหรือเรียกในอีกทางหนึ่งว่า รายได้เสริมนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น จะทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มเห็นด้วยต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเกษตรกรสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้การมีรายได้เสริมที่ได้ นอกจากการทำเกษตรกรรมที่มากขึ้นผนวกกับการมีรายได้จากในภาคการเกษตร ยิ่งทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนหรือมีศักยภาพในการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของห้องการเกษตร และป่าไม้ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง ในปี พ.ศ. 2562 ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้นอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมในพื้นที่เมืองคำ คือ การเก็บของป่า และการทอผ้า เพื่อจำหน่ายหารายได้เข้าครอบครัว (Kham District Agriculture and Forestry Office, 2019)

3. รายจ่ายในครัวเรือน จากผลการวิเคราะห์พบว่า ถ้าเกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น จะมีผลทำให้ทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารมีแนวโน้มไปในทิศทางลบ ทั้งนี้การแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรนั้น เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรขาดหรือมีทุนทรัพย์ไม่เพียงพอสำหรับการเข้าถึงแหล่งอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนทำให้ศักยภาพในการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารหรือจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ของครัวเรือนลดลง สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในสภาพปัจจุบันการที่เกษตรกรจะมีแหล่งอาหารที่มีคุณภาพและถูกหลักโภชนาการ รวมถึงสามารถผลิตสินค้าทางการเกษตรให้ได้มาตรฐานตามระบบเกษตรปลอดภัยต้องใช้ต้นทุนในการผลิตที่สูง

เพื่อให้สามารถดำเนินการผลิตได้ภายใต้สภาพดินที่เสื่อมโทรม การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช และการขาดแคลนน้ำจากสภาวะโลกร้อน ดังนั้นจึงเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกษตรกรยังให้ความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับที่ไม่มากเท่าที่ควร เช่น การผลิตอาหารที่มีคุณภาพ หรือการซื้ออาหารที่มีประโยชน์ตามหลักโภชนาการ แต่กลับต้องให้ความสำคัญกับภาระค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ แทน เช่น การศึกษาเล่าเรียนของบุตร หรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของสมาชิกในครัวเรือน ดังผลการศึกษาของ Thammavong *et al.* (2019) ที่พบว่า การเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง และน้ำท่วม เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณน้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภค และถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนของเมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร สามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมมากขึ้นในรอบหนึ่งปี จะส่งผลให้เกษตรกรมีทัศนคติหรือเห็นด้วยในระดับที่สูงขึ้นต่อการสร้างความมั่นคงในระดับครัวเรือน หรืออาจกล่าวได้ว่า การจัดโครงการเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารมีส่วนสำคัญในการสร้างความสนใจหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรไปในทางที่ดีเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ทั้งนี้ในการจัดโครงการทำให้เกษตรกรได้รับรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของการบริโภคอาหารที่มีคุณภาพถูกหลักโภชนาการ การผลิตอาหารที่มีความหลากหลายหรือไม่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตลอดจนการหันมาผลิตสินค้าเกษตรในระบบเกษตรปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ ซึ่งล้วนแต่เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยผลการศึกษสามารถเทียบเคียงได้กับผลการศึกษาของ Masawas *et al.* (2016) ที่พบว่า การส่งเสริมกิจกรรมนอกฟาร์มควบคู่กับกิจกรรมภายในฟาร์ม การช่วยเหลือกิจกรรมการผลิตทางการเกษตร การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน และการดำเนินโครงการ จะช่วยลด

ความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนในประเทศไทยได้

5. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการที่เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นในรอบปีนั้น ถือเป็นส่วนสำคัญทำให้เกษตรกรมีแนวโน้มเห็นด้วยกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะในปัจจุบันการรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรมาจากการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น และมีการจัดการข้อมูลให้เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการเข้าถึง เช่น โทรทัศน์และวิทยุ ตลอดจนสื่อออนไลน์ในโทรศัพท์มือถือ เว็บไซต์ และสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ คาดการณ์ วางแผน และเพิ่มความเชื่อมั่นต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Dam-orn and Paiwithayasiritham (2020) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร เป็นหนึ่งในเงื่อนไขในการขับเคลื่อนการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร

6. ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ว่า ถ้าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือนมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารจะสามารถทราบและเข้าใจถึงประโยชน์และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะวิธีการผลิต การเข้าถึง และจัดหาอาหารให้เพียงพอต่อสมาชิกในครอบครัว และการเลือกอาหารที่มีคุณภาพ สะอาด ถูกสุขลักษณะ และมีโภชนาการตามมาตรฐาน ซึ่งถือเป็นฐานความรู้ที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีมุมมองที่ดี และเห็นด้วยกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ตนเอง และครอบครัว โดยผลการศึกษาดังกล่าวสามารถเทียบเคียงได้กับการศึกษาการสร้างสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ของ Fakket *et al.* (2016) ที่พบว่ากลวิธีการสร้างความมั่นคงของเกษตรกรอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ให้มีความมั่นคงด้านการบริโภค ด้านการผลิต และด้านทรัพยากร คือ การใช้ความรู้และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการกระบวนการผลิตและปัจจัยในการผลิต

Table 2 Factors associated with attitude towards food security creating at the household level of farmers in Kham district, Xiengkoung province, Lao People’s Democratic Republic

Independent variables	Dependent variable		
	Attitude towards food security creating at household level of farmers		
	B	t	Sig.
1. Gender	-0.003	-0.049	0.961
2. Age	0.002	0.064	0.949
3. Marital status	-0.007	-0.059	0.953
4. Educational attainment	0.169	1.719	0.087
5. Ethnicity	0.064	0.891	0.374
6. Number of household members	0.000	0.011	0.991
7. Number of laborers	0.002	0.058	0.954
8. Agricultural area	-0.004	-0.758	0.449
9. Agricultural income	9.271E-06	5.816	0.000**
10. Extra/additional income	4.705E-06	2.076	0.039*
11. Expenses	-5.749E-06	-3.902	0.000**
12. Debt burden	-2.042E-06	-0.435	0.664
13. Social position	-0.012	-0.147	0.883
14. Participation in community work	0.047	1.165	0.245
15. Agricultural official contact	0.020	0.751	0.454
16. Participation in a training	0.034	2.239	0.026**
17. Receiving information from a variety of sources	0.017	5.718	0.000**
18. Knowledge about food security in households	0.103	8.955	0.000**
Constant	1.977	8.261	0.000**
R² = 0.471 (47.10%), F = 14.759, Sig. F = 0.000**			

*Statistically significant level at 0.05; **Statistically significant level at 0.01

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ทิศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรในเมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ในส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเชิงบวกมีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร จำนวนการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร จำนวนการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร และความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีเพียง 1 ตัวแปร คือ รายจ่ายในครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทั้งในและนอกภาคการเกษตรมีผลต่อการมีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของเกษตรกร ดังนั้นหน่วยงานโดยเฉพาะแผนกสิทธิกรรมและป่าไม้ และโครงการเกษตรโภชนาการ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรจัดทำโครงการจัดตั้งตลาดนัดชุมชน เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายและรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนส่งเสริมและการพัฒนามูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของเกษตรกร เช่น การจัดทำบรรจุภัณฑ์ การสร้างตราสินค้า รวมถึงการจัดทำระบบการจำหน่ายผลผลิตแบบออนไลน์ เป็นต้น

2. แผนกสิทธิกรรมและป่าไม้ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรสนับสนุนให้มีโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับจัดทำผลิตภัณฑ์บำรุงพืชผลทางการเกษตร เช่น ปุ๋ยหมัก ผลิตภัณฑ์ป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงผลิตภัณฑ์

ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์หรือการปศุสัตว์ เช่น การผลิตอาหาร การจัดทำโรงเรือน โดยการประยุกต์ใช้วัสดุหรือทรัพยากรที่หาได้จากในพื้นที่เข้ามาร่วมในการผลิต ทั้งนี้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ในครัวเรือน และยังเป็น การส่งเสริมให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความปลอดภัยไม่มีสารเคมีร้ายแรงที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคตามแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร

3. จากผลการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและมีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารเพิ่มขึ้นนั้น จะมีแนวโน้มทำให้เกิดทัศนคติไปในทิศทางบวกต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนตามไปด้วย ดังนั้นหน่วยทั้งจากภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานภายใต้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงอุตสาหกรรม และการค้า ควรมีการร่วมกันพัฒนาสื่อหรือช่องทางการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่เกษตรกร เช่น องค์ความรู้ด้านโภชนาการ และการใช้ประโยชน์จากอาหารที่หลากหลาย องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตภายใต้ระบบเกษตรอินทรีย์ หรือการเพาะปลูกที่ไม่ใช้สารเคมี และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการจำหน่ายหรือการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการรับรู้ เข้าใจ จนนำไปสู่การให้ความสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนในที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลงได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ โดยการได้รับความร่วมมือและการช่วยเหลือร่วมดำเนินการวิจัยจากเกษตรกร ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่แผนกสิทธิกรรมและป่าไม้ และโครงการเกษตรโภชนาการ เมืองคำ แขวงเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- Buathong, C. 2016. **Agriculture in Lao People's Democratic Republic.** [Online]. Available <http://www.agri.ubu.ac.th/mis/course-article/upload/12.pdf> (September 18, 2020). [in Thai].
- Dam-orn, N. and C. Paiwithayasiritham. 2020. Model of community network management for food security. **Journal of Social Science and Buddhist Anthropology** 5(8): 470-485. [in Thai]
- Department of International Trade Promotion. 2017. **Agro-processing industry in the Lao PDR.** [Online]. Available https://ditp.go.th/contents_attach/161371/161371.pdf (September 18, 2020). [in Thai]
- Fakket, P., C. Morachat and U. Unphim. 2016. Creating food security of organic farmers in the lower Northeast of Thailand. **Nakhon Phanom University Journal** 6(2): 96-104. [in Thai].
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2018. **The 45th Session of the Committee on World Food Security Report.** Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations. 13 p.
- Kham District Agriculture and Forestry Office. 2019. **Report on the Export of the Non-timber Forest Products of Muang Kham, Xieng Khwang Province Lao People's Democratic Republic.** Xieng Khwang: Kham District Agriculture and Forestry Office. 15 p.
- Masawas, P., P. Sirisupaluxana and N. Bunyasiri. 2016. Factors affecting food security of Thai agricultural households. **VRU Research and Development Journal** 11(2): 347-356. [in Thai]
- Prasitratsin, S. 2003. **Social Research Methodology.** Bangkok: National Institute of Development Administration. 711 p. [in Thai]
- Saipatthana, U. and C. Piyapimonsit. 2004. Collinearity. **Parichart Journal** 17(1): 55-62. [in Thai]
- Sub-Committees of the General Assembly of Mueang Kham. 2019. **Report on the 5-Year Economic and Social Report of Mueang Kham, Xieng Khwang Province Lao People's Democratic Republic.** Xieng Khwang: Mueang Kham Governor's Office. 10 p.
- Suwatthi, P. 1998. Principles of statistics. **NIDA Development Journal** 38(3): 103-130. [in Thai]

Thammavong, K., C. Vaseenonta, L. Romyen and S. Singyabuth. 2019. Factors affecting the poor households in Boualpha district, Khammouane province, Lao People's Democratic Republic. **Journal of Humanities & Social Sciences** 17(2): 239-253. [in Thai]

Vongsay, C., P. Tanpichai, S. Srisuantang and W. Soopunyo. 2014. The variety of natural resources to food security of Pialat community, Sangthong district, Vientiane capital of the Lao People's Democratic Republic (Lao PDR). **Veridian E-Journal** 7(2): 156-172. [in Thai]

Yaimuang, S. 2012. **Indicators of Food Security at Community Level.** Nonthaburi: Biothai. 192 p. [in Thai]

Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis.** 3rd. New York: Harper and Row Publication. 1130 p.